

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΓΑΡΥΤΗΣ, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1948

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

[ΔΟΚΙΜΕΣ, ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ, ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ]

Είναι από χρόνια πιά φανερό, ότι η τελευταία μάχη έδω θά δοθεί. Αλλά και πρέπει να μένει κανείς με τους πρώτους ένθουσιασμούς ενός μεγάλου πνευματικού κινήματος και να μην έχει καταλάβει ότι ο δημοτικισμός είναι καθολική αξία ζωής, για να μην περιμένει την όριστική νίκη από την κατάκτηση του επιστημονικού λόγου. Η επιστήμη είναι το τελευταίο και το ισχυρότερο όχυρο των πνευματικών δυνάμεων που θέλουν να διαμορφώσουν την ελληνική ζωή με έντελως αντιλαϊκά στοιχεία, όχι μόνο γιατί κρατάει το μισό τουλάχιστον χώρο του ελληνικού στοχασμού αλλά προπάντων γιατί προβάλλει μιά χρησιμότητα που πείθει άμέσως κ' εύκολα κερδίζει φανατικούς πιστούς. Δέ δυσκολεύεται ο πολίτης που δώσει κάθε ελευθερία στην ποίηση, στην πεζογραφία, στο θέατρο, σε προσπάθειες που τον άφησαν να πιστεύει—δηλαδή η παιδεία μας δεν έφρόντισε να κάμει το αντίθετο,—ότι στέκονται μακριά από τις καθημερινές του ανάγκες, ότι σε τίποτα δεν τις έξυπηρετούν και στο παραμικρό δεν μπορούν να τον ένοχλήσουν. Οι λογοτέχνες άς κάνουν ό,τι θέλουν· όχι όμως και οι επιστήμονες, όχι οι γιατροί, όχι οι μηχανικοί, όχι οι δικηγόροι, όχι οι άνθρωποι που κάθε στιγμή είναι χρήσιμοι. Σ' αυτούς πάντα πιστεύουμε περισσότερο, άδιάφορο αν τή βάση της ζωής μας, το συναισθηματικό μας κόσμο, τον κυβερνάνε οι άστάθμητες δυνάμεις της τέχνης (του έντεχνου λόγου, των χρωμάτων, των ήχων, των συνδυασμών της αρχιτεκτονικής που, χωρίς ίσως να το νιώθουμε, μάς βάζει ρυθμό σε όλα, στο σπίτι μας, στο γραφείο μας, στους δρόμους που μάς άρέσει να κάνουμε τον περίπατό μας, στα πάρκα που ρεμβάζουμε), στους επιστήμονες, λοιπόν, πιστεύουμε περισσότερο και στο λόγο τους δεν όρθώνουμε αντιρρήσεις. Έτσι, και η επιστήμη, όσο την κατείχαν οι καθαρολόγοι, ήταν ένα όχυρο, που δεν μπορούσε να τό άγνοεί ο κόσμος των δημοτικιστών. Τουτό άλλωστε τδβλεπε, σε κάθε γλωσσική διαμάχη, ο ψύχραιμος παρατηρητής. Οι δημοτικιστές είχαν βαρύτατο όπλισμό με τά άκαταμάχητα και άφθονα έπιχειρήματά τους. Αλλά κι αυτός ακόμα

ο Έθνικός Ύμνος, που είναι Σολωμικός στίχος και προβολή των τυπικών και ουσιαστικών αλτημάτων του δημοτικισμού, έμενε έπιχείρημα χωρίς αποτέλεσμα όταν έφτανε κάτω από τό κάστρο του επιστημονικού λόγου. Εκεί η μάχη δεν έτελείωνε και δεν έδινε τή νίκη. Κ' εκεί έπρεπε να γυρίσουν κάποτε οι πιστοί του δημοτικισμού με άλλα όπλα και με άλλη πείρα για να τήν κερδίσουν έπιτέλους, να δώσουν λύση σ' ένα μεγάλο έθνικό πρόβλημα και ν' αποδείξουν αυτό που σημείωσα στην αρχή: πώς ο δημοτικισμός είναι καθολική αξία ζωής, ίκανή να παρακολουθήσει όλες τις άνάγκες και να κάμει γόνιμες όλες τις δυνάμεις του έθνους.

Τά άλλα αυτά όπλα, που χρειάζονταν ο δημοτικισμός, ήταν μερικά άλλα κείμενα: όχι ποιητικά, όχι πεζογραφικά, όχι θεατρικά. Ήταν ο επιστημονικός λόγος στη δημοτική. Και θά βλαστημούσε, βέβαια, όποιος έλεγε ότι δεν είχε έργαστεί και στον τομέα αυτόν ο δημοτικισμός, αφού και πολλές και αξιόλογες δοκιμές έγιναν κι από τους άρχηγούς του μεγάλου κινήματος άπάνω στον έπικίνδυνο φανατισμό τους, από τον Πάλλη, λ.χ., κι από τους νεώτερους επιστήμονες που πέρασαν σε ουσιαστικότερες πραγματοποιήσεις, από τον Δελμούζο, λ.χ., τον Τριανταφυλλίδη, τον Έλισαίο Γιαννίδη, αλλά κι από τήν επιστημονική γενεά του μεσοπόλεμου που έφερε τή δημοτική και σε πανεπιστημιακές άκόμη έδρες (Κ. Τσάτσος, Θεοδώριδης, Θεοδωρακόπουλος, Κακριδής κ. ά.) και τήν υποχρέωση να δείξει τον πλούτο της σε επιστήμες που δεν έχουν έπιείκεια για τήν άδόκιμη γλωσσική μορφή («Αρχείον Φιλοσοφίας και Θεωρίας των Έπιστημών» κλπ.).

Με κρυφή λαχτάρα παρακολουθούσα κι αυτές κι άλλες άκόμα δύσκολες δοκιμές (ή δημοτική στη νομοθεσία), κ' ένω δεν έμενα πάντα ίκανοποιημένος, δεν έχανα τήν πίστη μου στην έπάρκεια της δημοτικής. Έκτιμούσα τις δυσκολίες που είχαν ν' αντιμετώπισουν όσοι τολμούσαν να τήν μεταφέρουν στα επιστημονικά κείμενα, αλλά όλοένα και περισσότερο καταστάλαζα σ' ένα συμπέρασμα που έξηγούσε γιατί δεν είχαν υπερνικηθεί αλλά και γιατί δεν μπο-

ροῦσαν εὐκόλα νὰ υπερνικηθοῦν ὅλες οἱ δυσκολίες. Ἐβλεπα ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπιστήμονες θὰ δυσκολεύονταν πολὺ νὰ γράψουν τὴ δημοτικὴ, γιατί δυσκολεύονταν νὰ γράψουν καὶ κάθε ἄλλη γλῶσσα, γιατί καὶ στὴν καθαρεύουσα ἐλάχιστοι, μετρημένοι στὰ δάχτυλα, διατυπώνουν μὲ σαφήνεια καὶ κάποια καλλιπέεια ἐκεῖνο ποὺ θέλουν νὰ πούν καὶ νὰ διδάξουν. Εἶναι κι αὐτὴ μιά ἀπὸ τίς νεοελληνικὲς ἀρρώστειες, ποὺ κανεὶς δὲ σκοτίστηκε νὰ τὴν θεραπεύσει, οὔτε τὸ σχολεῖο, ποὺ καμιὰ προσπάθεια δὲν κάνει γιὰ νὰ μᾶς συνηθίσει στὴν ἀπλὴ καὶ καθαρὴ διατύπωση τῶν σκέψεών μας. Ἐνα γράμμα δὲν μπορούμε νὰ γράψουμε. Ὅχι ἕνα ἐπιστημονικὸ κείμενο, ἕνα σύγγραμμα. Καὶ μὲ τὴ διαπίστωση αὐτὴ ἀνησυχουσα περισσότερο, γιατί ἂν ὑποστηρίζω ὅτι δὲν ὑπάρχει γλωσσικὸ ἀλλὰ αἰσθητικὸ ζήτημα, ἄλλο τόσο πιστεύω ὅτι τὰ ἐπιστημονικὰ κείμενα στὴ δημοτικὴ θὰ γίνουν δεκτὰ καὶ θὰ δώσουν τὴν τελειωτικὴ νίκη ἂν εἶναι ἐργασία ἐπιστημόνων ποὺ δὲν ἀγαποῦν μόνο τὴ δημοτικὴ ἀλλὰ καὶ ξαίρουν νὰ τὴν γράψουν, καὶ γενικὰ ξαίρουν νὰ γράψουν, ποὺ νὰ ἔχουν δηλαδὴ μιὰν ἀρετὴ, κάπως σπάνια στὸν τόπο μας.

Πλησιάζουμε ἔτσι σ' ἕνα ἄλλο μεγάλο ζήτημα, πρωταρχικὸ γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ κάθε τόπου, ἀλλὰ βασικὸ καὶ γιὰ τὴ διαμόρφωση ἐπιστημονικοῦ λόγου στὴ δημοτικὴ. Φτάνουμε στὸ μεγάλο πρόβλημα τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὕφους, ποὺ ὅσο κι ἂν φαίνεται νὰ εἶναι ἀντικείμενο ἄλλης ἔρευνας (σαφήνεια, πυκνότητα καὶ μαζὺ ἐντέλεια ἐπιστημονικοῦ λόγου), μένει πάντα στὸ κέντρο τῶν σκέψεων αὐτῶν, ποὺ θέλουν νὰ δείξουν ὅτι καὶ τὸ τελευταῖο ὄχυρό τῆς καθαρεύουσας, ἡ ἐπιστήμη, σχεδὸν κυριεύτηκε ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τοῦ δημοτικισμοῦ.

Σκοπὸς μου δὲν ἦταν νὰ κάμω τὴν ἱστορία τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου στὴ δημοτικὴ. Ἦθελα μόνο ν' ἀποδείξω ὅτι αὐτὴ ἡ περίφημη ἀνεπάρκεια τῆς δημοτικῆς γιὰ τίς ἀνάγκες τῆς ἐπιστήμης, αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἐπιχείρημα ποὺ θεωρεῖται ἀκαταμάχητο κι ἀπὸ φίλους ἀκόμα τῆς γλῶσσας τοῦ λαοῦ, εἶναι ἡ χειρότερη ἀπὸ τίς πλάνες ποὺ τὴν περιζώνουν καὶ τόσο τὴν ζημιώνουν. Φυσικά, μόνο τὰ κείμενα μπορούν νὰ πείσουν. Ἀλλὰ ἡ δημοτικὴ φαίνεται πὼς ἔχει τύχη. Γιατί δὲν ὑπάρχουν μερικὰ μόνο κείμενα. Ἐνας ὀλόκληρος λόφος ἀπὸ νεώτατα ἐπιστημονικὰ βιβλία γραμμένα στὴ δημοτικὴ ὑψώνεται στὸ γραφεῖο μου καὶ μοῦ προσφέρει ἕναν ἀπολογισμό, ποὺ ἔρχεται στὴν καλύτερη στιγμὴ. Ἀπὸ καιρὸ εἶχα ὑποσχεθεῖ στοὺς ἀναγνώστες τῆς «Νέας Ἐστίας» αὐτὸν τὸν ἀπολογισμό. Τώρα ὁμως εἶναι ἀκόμα πιὸ χρήσιμος. Γίνεται σὲ ὥρα ποὺ πρέπει ν' ἀκουστοῦν πολλὲς φωνὲς καὶ προπάντων ἡ πειστικὴ φωνὴ τῆς ἐπιστήμης, ποὺ βέβαια δὲν τὴν περιμένουν οἱ καθαρολόγοι.

Ἄς δοῦμε, λοιπὸν, τὰ κείμενα.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα ἀπὸ ἕνα ἐπιστημονικὸ βιβλίο ὅπου θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἡ δημοτικὴ δὲ θὰ τολμοῦσε νὰ πλησιάσει, — ἀπὸ τὴν τρίτομη «Ἠλεκτρολογία» τοῦ κ. Γιάννη Γ. Γιαννόπουλου. Ἀντιγράφω:

«Ὅποιος ἀνοίγει γιὰ πρώτη φορὰ μιὰν Ἠλεκτρολογία, θέλει νὰ μάθῃ πρῶτα τί εἶναι ὁ «ἠλεκτρισμός». Καὶ πολὺ σωστά. Ὁ ἠλεκτρισμὸς σήμερα κατὰκτησε ὀλόκληρη τὴ ζωὴ μας. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ σηκωθοῦμε ἀπ' τὸ κρεβάτι, ὡς τὴν ὥρα ποὺ θὰ πέσουμε γιὰ ὕπνο, σκοντάψουμε στίς ἐφαρμογές του. Τὸ ἠλεκτρικὸ ξυπνητήρι θὰ μᾶς ξυπνήσῃ τὸ πρωτὶ. Ἡ τελευταία δουλειὰ ποὺ θὰ κάνουμε τὸ βράδι εἶναι νὰ κλείσουμε τὸ διακόπτη τῆς λάμπας μας. Εἶναι σωστὸ λοιπὸν νὰ μὴν ξέρουμε τί εἶναι αὐτὴ ἡ γεμάτη μυστήριον δύναμη; Ἡ Ἐπιστήμη δυστυχῶς δὲν μπόρεσε ὡς τώρα νὰ φωτίσει τὸ μεγάλο αὐτὸ αἶνιγμα καὶ ἴσως νὰ μὴ βρεῖ ποτὲ τὴ λύση του. Δημιουργεῖ μονάχα ὑποθέσεις καὶ σ' αὐτὲς στηρίζει τίς θεωρίες της. Νέες ἀνακαλύψεις τὴν ἀναγκάζουν ν' ἀναθεωρήσῃ τὰ παλιά. Κάνει ἄλλες ὑποθέσεις, ὡσὸτου τὴν ἀναγκάζουν ν' ἀναθεωρήσῃ τὰ παλιά. Κάνει ἄλλες ὑποθέσεις, ὡσὸτου πέσουν καὶ αὐτὲς, γιὰ νὰ δώσουν τόπο σὲ νεότερες ποὺ θ' ἀνταποκρίνονται καλύτερα στὰ νέα πράγματα. Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ της: Δὲν ἀποφαίνεται δογματικά, ἀλλὰ προσαρμόζεται ἐλαστικὰ στὴν πραγματικότητα.» (τομ. α', σελ. 1).

Κι ἀπὸ ἄλλη σελίδα τῆς ἴδιας «Ἠλεκτρολογίας» (τόμ. γ', μέρος α', σελ. 792):

«Ὁ ἀριθμὸς τῶν στροφῶν στοὺς κινητήρες ποὺ δουλεύουν μὲ συνεχῆ ρεῦμα, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ τί κινητήρα θὰ διαλέξουμε καὶ γιὰ ποῖο σκοπὸ θὰ τὸν χρησιμοποιήσουμε. Τίποτα λοιπὸν δὲν εἶναι προκαθορισμένο. Καὶ γιὰ τοὺς κινητήρες αὐτοὺς ἰσχύουν τὰ ὅσα εἶπαμε στὴν παράγραφο 270, μιλώντας γιὰ τίς δυναμομηχανές. Σύμφωνα μὲ τὴν πείρα, οἱ στροφές μιᾶς μηχανῆς, ὅταν αὐτὴ δουλεύει σὰν κινητήρας, εἶναι γιὰ τίς μικρὲς ἰσχεῖς 2000 καὶ τίς μεγάλες, 1000 λιγότερες ἀπὸ τίς στροφές, ποὺ πρέπει νὰ κάνει ἡ μηχανή, ὅταν δουλεύει σὰ δυναμομηχανή, γιὰ νὰ βγάλει τὴν ἴδια βᾶση. Οἱ τάσεις, ποὺ μεταχειριζόμαστε γιὰ τὴ λειτουργία τῶν κινητήρων συνεχοῦς ρεύματος, εἶναι συνηθέστατα 110, 220, 440 καὶ 550 βόλτ (σύγκρινε καὶ μὲ παράγραφο 270)».

Καὶ παρακάτω (σελ. 793):

«Ἄς παραδεχθοῦμε, πὼς μιὰ τέτοια μηχανὴ δουλεύει σὰ δυναμομηχανή (Σχ. 596). Ἀνκρατήσουμε ἀμετάβλητη τὴν πολικότητα τοῦ ἐπαγωγέα της καὶ στείλουμε στὸ ἐπαγωγίμο της ρεῦμα μὲ διεύθυνση ἀντίθετη ἀπ' αὐτὴν ποὺ ἔχει τὸ ρεῦμα στὸ ἐπαγωγίμο, ὅταν δουλεύει σὰ γεννήτρια ρεύματος, ἡ μηχανὴ θὰ δουλέψῃ σὰν κινητήρας μὲ διεύθυνση περιστροφῆς (βέλος β) ἴδια μὲ τὴ διεύθυνση περι-

στροφής που είχε δουλεύοντας σα γεννήτρια».

Αλλά ο κ. Γιάννης Γιαννόπουλος, που ξαίρει να γράφει, δε διστάζει να δοκιμάσει τη δημοτική και σε άλλα βιβλία του, βιβλία τεχνικά. Αντιγράφω από την «Τηλεόραση» του :

«Τη βασική ιδέα της τηλεόρασης μπορούμε να την καταλάβουμε εύκολα από το παρακάτω παράδειγμα: "Ας παραδεχτούμε πως έχουμε ένα απλό μωσαϊκό που αποτελείται από μαύρες και άσπρες πλάκες και παριστάνει ένα σταυρό. "Ας υποθέσουμε επίσης πως βρισκόμαστε στην Αθήνα και θέλουμε να κατασκευάσουμε το ίδιο μωσαϊκό στη Θεσσαλονίκη, δίνοντας οδηγίες τηλεφωνικώς στον ανταποκριτή που έχουμε εκεί. Στην κάθε κατακόρυφη στήλη του μωσαϊκού δίνουμε κι ένα γράμμα του αλφαβήτου, π. χ. Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ, και στην κάθε οριζόντια, έναν αριθμό. "Αν θέλουμε λοιπόν να καθορίσουμε μια οποιαδήποτε πλάκα από το μωσαϊκό, δεν έχει παρά να δώσουμε το χαρακτηριστικό της κατακόρυφης και της οριζόντιας σειράς ή, επιστημονικότερα, τις «συντεταγμένες» του. Τα τέσσερα π. χ. πλακάκια του κέντρου του σταυρού θα καθοριστούν μ' αυτό τον τρόπο: Δ4, Ε4, Δ5, Ε5. Προσυνεννοημένοι τώρα με τον ανταποκριτή μας στη Θεσσαλονίκη αρχίζουμε να του δίνουμε οδηγίες για την κατασκευή του μωσαϊκού. Οι οδηγίες θα έχουν τη μορφή: «Α1, μαύρη πλάκα, Β1, μαύρη, Γ1, μαύρη, Δ1, Ε1, Ζ1, Η1, Θ1, όλο μαύρες πλάκες». Έτσι, αρχίζοντας από την επάνω αριστερή γωνία και φτάνοντας στην επάνω δεξιά, τελειώνουμε την πρώτη γραμμή. Έπειτα πιάνουμε τη δεύτερη γραμμή, πάλι από τ' αριστερά. Θα τηλεφωνήσουμε δηλαδή: Α2, μαύρη, Β2, μαύρη, Γ2, μαύρη, Δ2 άσπρη, Ε2, άσπρη, Ζ2, μαύρη, Η2, μαύρη, Θ2, μαύρη. Έτσι τελειώνει και η δεύτερη γραμμή. Καταλαβαίνετε τώρα εύκολα, πως αν εξακολουθήσουμε την ίδια δουλειά ως την τελευταία κάτω δεξιά πλάκα, τη Θ8, το μωσαϊκό στη Θεσσαλονίκη θα είναι έτοιμο και πανομοιότυπο με το δικό μας». (σελ. 14).

Και δείχνει την έμπιστοσύνη του στη δημοτική σ' ένα ακόμη βιβλίο του, στον «Καθοδικό σωλήνα»:

«Το ηλεκτρικό φαναράκι της τσέπης, το ξέρουμε βέβαια όλοι. Τί το απλούστερο; Μια ηλεκτρική πηγή (στήλη των 4,5 βόλτ), δυο συρματάκια, ένα κουμπί Δ και μια λαμπίτσα, άδεια από αέρα, με ένα μεταλλικό νήμα μέσα. Πατάς το κουμπί: Ανάβει η λάμπα. Έτσι δεν είναι; Και βέβαια έτσι είναι. Έμεις όμως, που ξέρουμε λίγη Ηλεκτρολογία, μπορούμε να εκφράσουμε καλύτερα τη λειτουργία του φαναριού της τσέπης. Η στήλη Σ μας δίνει μια τάση 4,5 βόλτ. Η λάμπα Λ ενώνεται με τη στήλη με δύο αγωγούς. Έτσι σχηματίζεται ένα ηλεκτρικό κύκλωμα, που ανοίγει και κλείνει μ' ένα διακόπτη Δ. Όταν

ο διακόπτης Δ είναι κλειστός, η τάση της πηγής δημιουργεί στο κύκλωμα ένα ρεύμα. Το ρεύμα, διαρρέοντας και το λεπτό νήμα της λαμπίτσας, το έρρυθρό, πυρώνει και έτσι αυτό φωτίζει. "Αν ανοίξουμε το διακόπτη, το ρεύμα εξαφανίζεται και η λάμπα σβύνει. "Αν δεν προνοούσαμε να βάλουμε το διακόπτη, το κύκλωμα θα διαρρέοταν συνέχεια από ρεύμα, η λάμπα θα φώτιζε διαρκώς και η ηλεκτρική στήλη θα άδειαζε. Χάρη στο διακόπτη, είναι πια στο χέρι μας το πότε θα περάσει το ρεύμα από το νήμα της λάμπας και πότε δε θα περάσει. Το νήμα λέγεται και «ηλεκτρόδιο» και η λάμπα μας μπορεί να ονομασθή «λάμπα με ένα «ηλεκτρόδιο». (σελ. 11).

"Ας δούμε τώρα πως μεταχειρίζονται τη δημοτική τέσσερες γιατροί, οι νευρολόγοι - ψυχίατροι κ. κ. Θ. Σκούρας, Α. Χατζηδημιός, Α. Καλούτσης και Γ. Παπαδημητρίου σ' ένα μεγάλο βιβλίο τους, στην «Ψυχοπαθολογία της πείνας, του φόβου και του άγχους»:

«Το άλλο άγνωστο στοιχείο, που άνησυχεί και άγχει το μελλοθάνατο, είναι η άβελαιότητα σχετικά με τις σωματικές δύνες που συνοδεύουν την άγνία του θανάτου και ιδιαίτερα κατά την εκτέλεση. "Ο Dr. Guliano σημειώνει: «"Αλλωστε, περισσότερο από την ιδέα του θανάτου, ο φόβος του θανάτου, ο φόβος για την άγνωστη δύνη, ήταν κείνος που τους τυραννούσε ψυχαναγκαστικά, γι' αυτό τους καταπράυνε κανείς πολύ λέγοντάς τους, ότι αντίθετα απ' ό,τι συνήθως πιστεύουν, ο θάνατος δεν περικλείνει τις περισσότερες φορές σωματική δύνη». "Οσο προοδεύει η επιστήμη, γράφει ο Maeterlink, παρατείνεται η άγνία, που είναι η πιο άποτρόπαια φάση, τουλάχιστο για κείνους που παρευρίσκονται στο άποκορύφωμα της ανθρώπινης δύνης και της ανθρώπινης φρίκης. Γιατί πολλές φορές η αισθηματικότητα εκείνου που έχει πέσει στην άγνία του θανάτου, είναι άμβλυμένη κιόλας και δεν νοιώθει πια παρά το μακρυνό αντιφέγγισμα των πόνων που φαίνεται να υπομένει». (σελ. 174).

Αλλά η δημοτική δε διστάζει να πλησιάσει και σε μιάν επιστημονική επικαιρότητα, στη «Διάσπαση του ατόμου» του κ. Αλκίνοου Μάζη:

«Η διάσπαση του ατόμου επιφέρει πάντοτε τη μεταστοιχείωσή του, δηλαδή τη μετατροπή του σε άλλο είδος ατόμου. Αυτή όμως ή μετατροπή συνοδεύεται πάντοτε από έκπομπή ενεργείας, είτε με τη μορφή διαφόρων σωματιδίων (πρωτόνια, σωματίδια α, ηλεκτρόνια, ποζιτόνια, νετρόνια), είτε με τη μορφή φωτονίων γ. Για να μελετήσουμε λοιπόν τη μεταστοιχείωση, πρέπει να προσδιορίσουμε το είδος των σωματιδίων που προήλθαν από την έκρηξη του πυρήνος· πρέπει δηλαδή να προσδιορίσουμε το είδος του ηλεκτρικού φορτίου που φέρουν επάνω τους ή αν είναι ούδέτερα,

τὸ ποσὸ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φορτίου τους, τὴ μάζα τους, τὴν ταχύτητά τους. Αὐτοὶ ὅλοι οἱ προσδιορισμοὶ γίνονται μὲ τὴ βοήθεια κατάλληλων μετρητῶν θαλάμων τοῦ Wilson καὶ ἄλλων ὀργάνων.» (σελ. 43).

Ἄς γυρίσουμε ὁμῶς σὲ πῶς πρακτικὰ πράγματα, ἐκεῖ πού ὅλοι περιμένουν τὴν ἀνεπάρκεια τῆς δημοτικῆς. Στὶς «Συνθετικές ἰνες» τοῦ κ. Κ. Γ. Κερασώτη, διαβάζουμε :

«Ἡ ἱστορία του Nylon εἶναι πολὺ νέα καὶ πολὺ περίεργη. Γεννήθηκε πρὶν 8 χρόνια, στα 1938, ἀπὸ μιά ξαφνικὴ σκέψη ποὺ ξεπήδησε στο μυαλό του Διευθυντοῦ των Εργοστασίων τῆς «Εταιρείας Χημικῶν Προϊόντων» Ντυπὸν στὴν Ἀμερικὴ. Ἦτανε τότε ἐποχὴ μεγάλου Ἀνταγωνισμοῦ μεταξύ Ἰαπωνίας καὶ Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς Παγκόσμιας ἀγορᾶς τοῦ μεταξιοῦ. Εργοστασιάρχες καὶ ἐμποροὶ των δύο μεταξοπαραγωγῶν χωρῶν βρισκόνταν σὲ διαρκὴ κίνηση. Ἡ πλάστιγγα ὁμῶς ἐκλίνε πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἰαπωνίας. Αὐτὸ ἀκριβῶς υπῆρξε τὸ κίνητρο ποὺ ἐγέννησε στο μυαλό του Διευθυντοῦ τοῦ Οἴκου E. E. Ντυπὸν ντε Νεμούρ καὶ Σία (στο Σήφορντ τοῦ Ντήλαουαρ) μιά πρωτινὴ ἰδέα. Τὴν ἰδέα αὐτὴ τὴν ἐμπιστεύθηκε στο Διευθυντὴ των Πειραματικῶν Εργαστηρίων τοῦ Εργοστασίου, ἓνα χημικόν, διπλωματούχον του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, τὸν Δρ. Ουάλλας Κάροδερς. Ἡ ἰδέα αὐτὴ ἔρεσε στὸν Κάροδερς καὶ ἀμέσως ἀρχισε τὶς σχετικὲς ἐρευνες μὲ τὴ βοήθεια 12 βοηθῶν χημικῶν πειραματιστῶν. Οἱ ἐρευνές-του, ἐρευνες μακρόχρονων πειραματισμῶν, ἐστέφθησαν τελικὰ ἀπο ἐπιτυχία καὶ τὸν Οκτώβριο τοῦ 1938 μπήκαν τὰ θεμέλια τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως κατασκευῆς τῆς νέας συνθετικῆς κλωστής ποὺ δὲν τὴν ξεχωρίζεις ἀπο τὸ μετᾶξι. Ὄταν ὁ εφευρέτης πήρε στα χέρια τὴν πρώτη μπομπίνα μὲ τὴν πολύτιμη κλωστή ῥέμισε ἀπο ἀνεκλάλητη χαρὰ. Κατενθουσιασμένος ὁ Διευθυντὴς των Εργοστασίων τὸν ἐρωτᾷ τι ὄνομα θὰ δώσουν στο καινούργιο προϊόν. Ὁ εὐτυχισμένος χημικὸς φώναξε : «Now you lousy old Nipponese!» («Καὶ τώρα θὰ τὰ πούμε Παλιογιαπωνέζο»). «Εὐρηκα! Εὐρηκα!» φώναξε ἐξαλλος ὁ Εργοστασιάρχης. «Θὰ τ' ὀνομάσουμε ἀπο τὰ ἀρχικά σου λόγου ποὺ εἶπες». Καὶ ἐτσι εβραπίσθηκε Nylon ἡ νέα πολύτιμη κλωστή. (σελ. 127).

Ἄς δοῦμε τώρα πῶς μπορεῖ ἡ δημοτικὴ νὰ περιγράψει μὲ τρόπο ἐπιστημονικὸ ἀλλὰ καὶ λογοτεχνικὸ ἓνα δέντρο, λ. χ. τὴν ὀξυά. Στὸ «Βουνό» τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ὀρειβατικοῦ Συνδέσμου» (σελ. 96 καὶ 98) διαβάζουμε κείμενο Παν. Γρύσπου):

«Μὲ σεβασμὸ χρωστᾶμε ν' ἀποκαλυφτοῦμε ἰπροστὰ στὴν Ὀξυά. Ὅχι μόνο γιὰ τὴ Ὀξυά τὴ χώρα μας εἶναι ἡ σεβαστὴ πυργοδέσποινα τῶν βουνῶν μας, ἡ εὐγενικὰ Κυρὰ ποὺ κρατᾷ τὰ πειδὸ ἀπάτητα δασοτόπια πάνω στὰ

ψηλὰ βουνά, μὰ τὸ κυριώτερο γιὰ τὴ εἶναι στ' ἀλήθεια τὸ πειδὸ ἔνδοξο κλαρὶ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. Ὅσο κι' ἂν ἡ Δάφνη κρατᾷ τὸ προνόμιο νὰ στεφανῶνει τοὺς ἥρωες, ὅσο κι' ἂν τὸ ἀμάραντο κλωνάρι τῆς κρατᾷ τὴν τιμὴ νὰ στολίζει τὰ στήθη τους, ἡ Ὀξυά ὁμῶς εἶναι ἡ ἴδια ἓνα ἥρωικὸ κλαρὶ, ποὺ ἡ ζωὴ του εἶναι ζυμωμένη περισσότερο ἀπὸ τὴ ζωὴ κάθε ἄλλου κλαριοῦ μὲ τὴ κλεφτουριά καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς γιὰ τὴ λευτεριά.

Ἐφυσικὸ εἶναι μιά τέτοια ἀρχόντισσα, ἡ Ὀξυά, νὰ ἔχει τὶς ἀπαιτήσεις τῆς, νὰ ἔχει τὶς ἀξιώσεις τῆς, ἀκόμα καὶ τὶς ἰδιοτροπίες τῆς. Κι ἔχει πραγματικὰ ἡ Ὀξυά ἀπαιτήσεις καὶ ἀξιώσεις ἄσωστες καὶ ἰδιοτροπίες ἀτελείωτες, ὅσο κανένα ἄλλο κλαρὶ. Ἀγαπάει τὰ ψηλὰ βουνά ὄχι ὁμῶς καὶ τὴ φτώχεια τους. Τὸ τραπέζι τῆς τὸ θέλει πλούσια στρωμένο καὶ ἀφθονο τὸ μενοῦ τῆς. Δὲν καταλαβαίνει πῶς βουνὸ στὴ χώρα μας, θὰ πῆ λιτότης. Αὐτὴ θέλει νὰ καλοφάει σὰν κλαρὶ καμπύσιο, σὰν Φτελιᾶς, σὰν Λεύκα, σὰν Πλάτανος, σὰν Σκλήθρος. Ποῦ νὰ τὰ βγαλεῖ πέρα τὸ βουνὸ μὴ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς; Μὰ μήπως οἱ ἀπαιτήσεις, σταματᾶνε ἴσαμε δῶ; Ἀγαπάει τὸ ἀσβέστιο, ὁμῶς τὶς ἀσβεστόπετρες τὶς ἀποφεύγει γιὰ τὴ εἶναι ξερικές. Ἀγαπάει τὴν ἀργυλο, ὁμῶς τὰ ἀργυρικὰ τὰ χῶματα τὰ ἀποφεύγει γιὰ τὴ εἶναι συνεχτικὰ καὶ ζεστά. Δὲ φτάνει νὰναι πλούσιο σὲ τροφὲς τὸ χῶμα ποὺ φυτρώνει. Πρέπει νὰ εἶναι ἀφράτο σὰν ἀμμουδερό. Ἀγαπάει οἱ τοποθεσίες ποὺ προκόβει νὰ εἶναι τὸ καλοκαίρι δροσερές. Ὅχι ὁμῶς καὶ τὸ χειμῶνα παγερές. Στὶς πολὺ ψηλὲς τοποθεσίες ἀποζητᾷ τὶς προσηλιακὲς πλαγιές. Σὲ χαμηλότερο ὁμῶς ψηλός, ἀποζητᾷ τὶς βορεινὲς πλαγιές, τὶς ἀποσκιούρες.

Ἄς μὲ τόσο μεγάλῃ προσοχῇ διαλέγει τὰ δασοτόπια τῆς. Μὲ τόσο μεγάλῃ λεπτομέρεια ξετάζει τὸν τόπο πρὶν ἐγκατασταθεῖ κάπου. Ἄμα ὁμῶς βρεῖ τὸν τόπο ποὺ προτιμᾷ, θρονιαίζεται ἐκεῖ γιὰ πάντα».

Σὲ ὅλ' αὐτὰ τὰ κείμενα, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἡ δημοτικὴ πέρασε ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς πρώτης κ' ἐπικίνδυνης δοκιμῆς κ' ἔφτασε πιά στὴν ἐπιτυχία. Κ' ἔχει ἀκόμα ἡ δημοτικὴ νὰ προχωρήσει περισσότερο καὶ νὰ ἐπιδείξει ὄχι μόνο ἐπιτυχίες ἀλλὰ καὶ ἀληθινὰ κατορθώματα. Ἄς δοῦμε ὁμῶς πρὶν ἀπὸ τὰ κατορθώματα αὐτὰ, πῶς ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸν ξένο ἐπιστημονικὸ λόγο. Ἀντιγράψω ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ J. W. N. Sullivan «Οἱ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης γύρω στὰ μεγάλα προβλήματα» (μετ. Π. Ἰωαννίδης):

«Ἡ πρώτη ὀριστικὴ ἔνδειξη, ὅτι ἡ παλιὰ ἐπιστημονικὴ ἀντίληψη ἦταν ἀκατάλληλη, μπορεῖ νὰ τοποθετηθεῖ στὰ 1905. Αὐτὸ τὸ χρόνο ὁ Ἀϊνστάϊν δημοσίευσε τὴν πρώτη του ἀνακοίνωση γιὰ τὴ σχετικότητα. Ἡ θεωρία τοῦ αἰθέρα, ὅπως ἔχουμε πει, φαινόταν σὰν ἀπονεκρωμένη ἢ τουλάχιστον ἐτοιμοθάνατη, κάτω ἀπ' τὸ τεράστιο βάρος τῶν ἰδεῶν τῆς

μέ τις εύφάνταστες λεπτομέρειες. Δημιουργούσε περισσότερα προβλήματα από κείνα που έλυνε αλλά εν' από τα προβλήματα που δημιούργησε πρέπει ίσως να θεωρείται ως το πολυτιμότερο απ' όλα της τα κατορθώματα. Αυτό ήταν το πρόβλημα αν η Γη, στην κίνησή της μέσα στον αέρα, παρέσυρε μαζί της μέρος απ' τον αέρα» (σελ. 67).

**

Αυτά είναι τα κείμενα που πείθουν πως όσοι έξακολουθούν ακόμη και σήμερα να ισχυρίζονται ότι η δημοτική δεν μπορεί να παρακολουθήσει όλες τις ανάγκες του επιστημονικού λόγου είναι απληροφόρητοι ή τυφλωμένοι από φανατισμό, και δείχνουν πως η καθαρεύουσα δε στέκεται καθόλου καλά στο τελευταίο όχυρό της. Και τα κείμενα αυτά ανήκουν στο 1948, στο 1947, στο 1946 κ' ένα στο 1945, δηλ. είναι ο απολογισμός τριών ή τεσσάρων χρόνων. Και πάλι δεν είναι όλα. Ούτε τα σημαντικότερα και τα υποδειγματικότερα, αφού αυτά μπορούν να θεωρηθούν πολύ αξιόλογες δοκιμές ή πραγματικές επιτυχίες, ενώ μία άλλη εργασία, ευρύτερη κ' επίσημότερη, έφτασε σ' ένα αληθινό κατόρθωμα.

Η δημοτική πέρασε από πολλές περιπέτειες και πλήρωσε πολλά από τα ατυχήματα που κράτησαν σε μαρασμό την πνευματική μας ζωή μαζί με όλη την ελληνική κοινωνία. Το πιο σκοτεινό όμως από τα ελληνικά δράματα, ο Δεκέμβριος, ήταν και για τη δημοτική μεγάλη συμφορά. Έδωσε όπλα φοβερὰ στους έχθρους της κ' έκαμε εύκολη και αποτελεσματική τη δημοκοπία τους. Ένα μέρος της πολυβασανισμένης και κατατρομαγμένης ελληνικής κοινωνίας, το μισομορφωμένο, φυσικά και το πιο εύκολόπιστο, κάθισε στο έδωλο του κατηγορουμένου κομμουνισμού και δημοτικισμού, πλάι-πλάι, και τους ζητάει τις ίδιες ευθύνες! Νέοι άγωνες, λοιπόν, άχάριστοι και σκληροί, και νέα σπατάλη δυνάμεων που το έθνος τις χρειάζεται όλες, κι αυτές και άλλες ακόμη, για ν' ανασυγκροτηθεί και να προφτάσει τους άλλους λαούς στο μεταπολεμικό καλπασμό τους. Αλλά είναι παρατηρημένο, χωρίς και να είναι ανεξήγητο: απάνω στις δύσκολες αυτές ώρες έρχονται και οι σημαντικές εργασίες που δίνουν τα άκλόνητα επιχειρήματα. Κι αυτήν ακριβώς την αξία έχει η «Μαιευτική» του κ. Ν. Κ. Λούρου, αυτό το επιβλητικό βιβλίο, που είναι βαρύν από το περιεχόμενό του κι από τους τίτλους του συγγραφέα του και προσφέρεται στο γενικότερο άγωνα, — η δημοτική, οι έχθροί της και οι συκοφάντες της, — και στον ειδικότερο, — η δημοτική και η επιστήμη, — σαν ένας πολύτιμος όπλιζμός. Και σκέπτεται κανείς: εκείνοι που ισχυρίστηκαν, από καλή πίστη ή από οίκτρη διάθεση πολεμικής, ότι δεν έχει γίνει ή κατάλληλη προετοιμασία για να

περάσει η δημοτική στον επιστημονικό λόγο, άγνοούσαν τη «Μαιευτική» του κ. Ν. Κ. Λούρου, έκδοση του 1948, που δεν είναι μόνο το κέφι και η τόλμη ενός φωτισμένου επιστήμονα αλλά κ' ένα διδακτικό, σημειώστε το καλά: ένα διδακτικό βιβλίο; Θεωρώ την εργασία αυτή σταθμό στην ιστορία του γλωσσικού μας ζητήματος. Και όφείλω να επιμείνω στα στοιχεία που συγκροτούν αυτό το σημαντικό γεγονός για να δικαιολογήσω τον έπαινό μου.

Ο καθηγητής κ. Ν. Κ. Λούρος δεν κινήθηκε από φιλολογικές προτιμήσεις για να γράψει το βιβλίο του στη δημοτική αλλά από πόνο για τον τόπο μας, από αγάπη για το φοιτητή, από συναίσθηση ευθύνης. Έγραψε τη «Μαιευτική» του πρώτα στην καθαρεύουσα. Όταν όμως, μέσα στη σκλαβιά, αγάπησε ακόμη περισσότερο την Ελλάδα και άκουσε μέσα του καθαρότερη την έπιταγή ότι πρέπει να «κοιτάξωμε κατάματα με θάρρος τα προβλήματά μας και την πραγματικότητα», είδε το «τελειωμένο βιβλίο του σαν προθήκη μουσείου» κ' έπηρε την απόφαση να το ξαναγράψει στη ζωντανή γλώσσα. Σκέφτηκε: «Αφού οι ειδικοί φιλόλογοι δεν κατόρθωσαν με τους γλωσσικούς άγώνες τους, αντίθετα στην εξέλιξη, ν' αναχαιτίσουν και να χειροπεδώσουν τη γλώσσα του λαού, έμεις, στις θετικές επιστήμες, δεν επιτρέπεται να μένομε οι τελευταίοι και άτοποι άμύντορες της καθαρεύουσας. Έμεις δεν παίζομε με τα λόγια. Έμεις πρέπει να μάς καταλαβαίνει καθαρά ο φοιτητής, και εκείνο που με τη διδασκαλία όφείλομε να του μαθαίνομε, όσο μπορούμε καλύτερα, είναι να γιατίρειει τον άρρωστο άνθρωπο». Σ' αυτές τις δυο τελευταίες φράσεις, που πολύ σωστά τις υπογραμμίζει ο ίδιος ο συγγραφέας, δεν προβάλλει μόνο η ανάγκη που έκάλεσε τη δημοτική στις θετικές επιστήμες, αλλά διατυπώνεται και μια κατηγορία που πρέπει πολύ να την προσέξουν οι υπεύθυνοι: «αφού οι ειδικοί φιλόλογοι δεν κατόρθωσαν με τους γλωσσικούς άγώνες τους κλπ.» Όπωςδήποτε, το επιστημονικό αυτό βιβλίο έχει γραφεί στη δημοτική γιατί είναι το έργο ενός ζωντανού επιστήμονα και γιατί πρέπει «να το νιώθει εύκολα και σωστά ο ζωντανός* φοιτητής της Ιατρικής και ήσημερινή μαία, αυτοί που θα βαστάξουν στα χέρια τους την υγεία και τη ζωή της Ελληνίδας μάνας και του παιδιού της». Βρισκόμαστε δηλαδή στο κέντρο του προβλήματος κ' έχουμε όλοκληρη τη λύση του. Και καθώς περάσαμε στην περιοχή των θετικών επιστημών, δεν όπλιζόμαστε πιά μόνο με λόγια και με θεωρίες αλλά με μιάν άξία που τοποθετεί τη δημοτική στις πρώτες, τις πιο όρατες κ' έ-

* Υπογραμμίζει ο συγγραφέας.

πείγουσες ανάγκες κάθε λαού: πρέπει νά νιώσουν τὸ βιβλίο εὐκολα καὶ σωστά «αὐτοὶ ποὺ θὰ βασιτάξουν στὰ χέρια τους τὴν ὑγεία καὶ τὴ ζωὴ τῆς Ἑλληνίδας μάνας καὶ τοῦ παιδιοῦ τῆς». Τώρα, καθὼς βλέπετε, ὑπογραμμίζω ἐγώ. Καὶ καλῶ τοὺς Ἕλληνες, ἂν ἐξακολουθοῦν νά κάνουν γλωσσικοὺς ἀγῶνες, ἀντίθετους μὲ τὴν πραγματικότητα, τοὺς καλῶ νά διαβάσουν αὐτὴ τὴ σημαντικὴ φράση καὶ νά κοκκινίσουν ἀπὸ ντροπὴ.

Μ' αὐτὴ τὴ συναίσθηση εὐθύνης ξανάγραψε ὁ καθηγητὴς Λοῦρος, ὁ φωτισμένος πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος, τὸ βιβλίο του κ' ἔφτασε στὴν ἐπιστημονικὴ ἔκφραση ποὺ ἐξασφαλίζει ἀμέσως τοῦτο τὸ κέρδος, τὸ πρῶτο καὶ τὸ μεγάλο: σὲ φέρνει κοντὰ στὴν ἐπιστημονικὴ σκέψη σὰν σὲ πολὺ ζωντανὸ πρᾶγμα, καὶ κάνει νά νιώσεις ὅτι ἡ ἐπιστῆμη δὲν εἶναι θεατῆς τῆς ζωῆς ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ μὲ τὸ ποικίλο ὕλικό της ποὺ εἶναι θαυμάσιο ἀλλὰ καὶ πρέπει νά προστατευθεῖ. Πόσα ἄλλα ἐπιστημονικὰ κείμενα τὸ κατορθώνουν αὐτό; Καὶ πόσα ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν «προθήκη μουσείου» καὶ τὴν ἐπιστῆμη καὶ τοὺς λειτουργοὺς της;

Ἄλλ' ὅς μείνουμε στὴ μορφή μόνο τοῦ βιβλίου, — ἐκεῖ ποὺ μᾶς πέφτει λόγος. Ἄπο τις πρῶτες σελίδες βλέπουμε ὅτι ὁ συγγραφέας τῆς «Μαιευτικῆς» κρατᾷ τὴν ὑπόσχεσή του (σελ. ιβ') μὲ τρόπο ποὺ περιορίζει στὸ ἐλάχιστο τις παρατηρήσεις τοῦ προσεκτικοῦ ἀναγνώστη: ἐφαρμόζει τοὺς κανόνες τῆς «Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς» (τῆς Δημοτικῆς) ἐκτὸς ἀπὸ ὅσους βρίσκει τολμηροὺς γιὰ τὴν ὥρα. Λάθη φανερά κάνει, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, μόνο στὴ χρῆση τοῦ τελικοῦ νι: ἄλλοῦ γράφει «στὸν σκοπό», τὴν «Μαιευτικὴ», «τὸν συγγραφέα», κὶ ἄλλοῦ τὴ «Μαιευτικὴ» κλπ. Ἄλλὰ δὲν ἔχει νά σταθεῖ κανεὶς σὲ καμὴν ἀσάφεια, σὲ καμιά φράση ποὺ ἐνοχλεῖ μὲ τὴν κατασκευὴ της καὶ σὲ καμὴν ἔκφραση ποὺ δυσαρεστεῖ μὲ τις ἐπαναλήψεις, τοὺς πλατυασμούς, μὲ τὰ κακόηχά της. Ἐχει ρυθμὸ τὸ κείμενο τῆς «Μαιευτικῆς», ποὺ κρατιέται σταθερὸς καὶ ὁμοιόμορφος στίς πεντακόσιες περίπου σελίδες της καὶ ποὺ δείχνει ὅτι ὁ κ. Ν. Κ. Λοῦρος εἶναι προσεκτικὸς καὶ πειθαρχεῖ σὲ γλωσσικοὺς κανόνες ἀλλὰ προπάντων ὅτι ξαίρει νά γράψει. Καὶ χωρὶς νά ὑποτιμῶ τις ἄλλες ἀρετὲς του (πειθαρχία κλπ.), νομίζω ὅτι κυρίως μὲ τὴν τελευταία αὐτὴ ἰκανότητα, ποὺ εἶναι τόσο σπάνια σὲ ἑλληνικὰ ἐπιστημονικὰ κείμενα, μ' αὐτὴν κυρίως ἔφτασε στὴ ζωντανὴ ἐπιστημονικὴ ἔκφραση τῆς «Μαιευτικῆς», ποὺ εἶναι ἓνα κατόρθωμα. Γίνεται ἄδικος ὅταν σημειώνει ὅτι «δὲν εἶχε κανένα γλωσσικὸ ὑπόδειγμα» στὴν προσπάθειά του, ἀλλὰ μᾶς βρίσκει σύμφωνους σὲ ὅσα γράφει γιὰ τὴν ὀρολογία. Ὁ Φώτης Φωτιάδης, λ.χ., δὲν ἔκαμε, γιατρὸς κὶ αὐτός, ἀνάλογη προσπάθεια μὲ τὸ «Ἐμφυτον θερ-

μὸν»; Διαβάζουμε στὴν α' σελίδα τοῦ βιβλίου του:

«Ἀπ' τοὺς γιατροὺς μάθαμε νά βάζουμε τὸ θερμόμετρο στὴ μασκάλη, ὅταν ἀδιαθετώντας νιώθουμε μέσα μας ζέστη καὶ μ' αὐτὸ μάθαμε πῶς ἢ μέσα μας θερμοκρασία στέκει σταθερὴ γύρω στὸν 37° ὀλοχρονίς. Τί παράξενο φαινόμενο! σῶμα θερμὸ νά μὴν ἀλλάξει θερμοκρασία στίς τόσες γύρω του θερμοκῆς ἀλλαγές. Βλέπομε παρόμοιο κάτι στὴ γύρω μας φύση; Τὸ νερὸ ποὺ ἔβραζε παγώνει βάζοντας τὴ χύτρα στὰ χιόνια καὶ νά τὸ σῶμα, νερὸ κὶ αὐτὸ τὰ τρία του τέταρτα, κρατεῖ τὴ θερμοκρασία του στὸ παγερὸ κρῦο τοῦ χειμῶνα, στὸ καμῖνι τοῦ καλοκαιριοῦ».

Δίνει ὅμως ἐπιχειρήματα ὁ Φωτιάδης στὸν κ. Ν. Κ. Λοῦρο ὅταν στὸ ἴδιο βιβλίο του (σελ. 9) γράφει:

«Ἡ ζέστη βρίσκει, ὅπως εἶδαμε, μέσα μας σὲ ἀνισοτονία* καὶ ὅπως τὸ νερὸ σὲ κρέμαση¹ κυλᾷ, κὶ αὐτὴ ἀπὸ τὰ κεντρικά, τὰ σὲ ἀνώτερη τονία, πρὸς τὸ δερμικὸ περιβόλο, ὅπου ἡ θερμοκῆ κλιτῆ² καὶ χύνεται ἔξω».

Σωστά, λοιπόν, ὁ κ. Ν. Κ. Λοῦρος πιστεύει γιὰ τὴν ὀρολογία πῶς «δὲν πρέπει παρὰ νά τῆς τορνήσομε, καὶ μονάχα ὀρονομηματικὰ κ' αἰσθητικὰ δὲν βλάπτει, ὀρισμένες ἀγκίδες ποὺ ἀναγκάζουν τὴ γλώσσα καὶ τὴν πέννα νά σκοντάφτουν» καὶ ἐλέγχει ἐκείνους ποὺ ἐπιμένουν ὅτι «πρέπει, καλὰ καὶ σῶνει, νά μεταφράζονται, τάχα ἀπὸ συνέπεια πρὸς τὴ δημοτικὴ, λέξεις καὶ ὀροι ποὺ δὲν τοὺς συνηθίσαμε ἀκόμα, ἀλλοιωτικά παρὰ στὴν ἀρχαϊκὴ καὶ τὴν καθαρευουσιάνικη μορφή τους». Ἄλλὰ καὶ μὲ ἐπιτυχία ἐφαρμόζει αὐτὸ ποὺ ὑποστηρίζει. Κ' ἐδῶ ὅμως, ὅπως καὶ στὴ γενικότερη γλωσσικὴ διάρθρωση τοῦ ἔργου του, βλέπουμε τὸν Ἕλληνα ποὺ ἔχει γυμνασμένο τ' αὐτὶ καὶ τὸν ἐπιστῆμονα ποὺ ξαίρει νά γράφει. Τὰ δυὸ ἀποσπάσματα ποὺ ἀκολουθοῦν, τὸ ἓνα ὀρισμὸς τῆς Μαιευτικῆς, τὸ ἄλλο ἀπλὲς ὀδηγίες ποὺ ὡστόσο εἶναι πολὺ δύσκολο νά διατυπωθοῦν μὲ ἐπιστημονικὴ λιτότητα καὶ πληρότητα, εἶναι δείγματα γραφῆς, ποὺ καλεῖται ὁ ἀναγνώστης νά ἐκτιμῆσει:

«Ἡ Μαιευτικὴ δὲν εἶναι, ὅπως ἦταν τὸν παλιὸ καιρὸ, ἓνα ἀμφίβιο, ἀνάμεσα στὴν Παθολογία καὶ τὴ Χειρουργικὴ. Ἡ Μαιευτικὴ πραγματεύεται ὅσα σχετίζονται μὲ τὸ τμήμα τῆς γυναικείας ζωῆς, ποὺ λέγεται ἐγκυμοσύνη, τοκετὸς καὶ λοχεία, καὶ θεωρεῖται σήμερα ἀναπόσπαστο μέρος τῆς

* Παντοῦ ὑπογραμμίζει ὁ συγγραφέας.

1. Ἔτσι ὄραϊα τὸ λέει ὁ λαός. Θὰ μπορούσαμε νά τὸ ποῦμε κατὰ φῶρα: αὐτὸς θὰ ἦταν ὁ πῶ παραστατικὸς ὀρος, ἀντὶ πτώσις—chutegefälle (σημ. Φ. Φ.)

2. Κλιτῆ λέξη λαϊκὴ (κλιτός). Κλίμα: τὸ ἀπ' τὸν ἰσημερινὸ πρὸς τὸν πόλο γέρμα κ. α. (σημ. Φ. Φ.).

Γυναικολογίας. Μονάχα λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς διδακτικῆς εὐκολίας μπορεῖ νὰ σταθεῖ ἓνας ἀπλὸς περιγραφικὸς χωρισμὸς, ὥστε σ' ἓνα διδακτικὸ βιβλίο μέσα νὰ χωρέσουν ἀποκλειστικά ὅσα σχετίζονται μὲ τὴ Μαιευτικὴ. Ὅμως καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, ὁ χωρισμὸς τῆς Μαιευτικῆς ἀπὸ τὴ Γυναικολογία δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τέλειος, ἀφοῦ ἡ ἐγκυμοσύνη, ὁ τοκετὸς καὶ ἡ λοχεία προϋποθέτουν τὴ γνῶση τῆς Ἀνατομίας καὶ τῆς Φυσιολογίας τοῦ γυναικείου ὄργανισμοῦ, ποὺ περιγραφικὰ ἀνήκει στὴ γυναικολογία. Γι' αὐτό, ὅπου χρειάζεται, θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ θυμίζομε περιληπτικά σὲ τοῦτο τὸ βιβλίο ὀρισμένους γυναικολογικὰς γνώσεις. Γιὰ περισσότερες λεπτομέρειες παραπέμπομε στὰ γυναικολογικὰ συγγράματα». (σελ. 1).

Κι ἀπὸ τὴ σελ. 323 :

«Μὲ τὰ θεραπευτικὰ μέσα ποὺ περιγράψαμε, κατορθώνεται σιγὰ σιγὰ ἀπυρεξία. Ἡ ἀπυρεξία ὅμως δὲν σημαίνει καὶ τελειωτικὴ θεραπεία. Ἀφοῦ πέσει δηλαδὴ ὁ πυρετὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχισθῆ ἡ ἐπούλωση τῶν φλεγμονικῶν ἐπιφανειῶν, ποὺ προχωρεῖ βέβαια καὶ μονάχη της, χρειάζεται ὅμως καὶ βοήθεια. Αὐτὸ δὲν κατορθώνεται τότε πιά μὲ τὸν πάγο, παρὰ μὲ τὴ μεγάλη θερμότητα ποὺ προκαλεῖ ὑπεραιμία καὶ πῶ σύντομη ἀπορρόφηση τῶν ἐξιδρωμάτων καὶ τοῦ πύου μέσα στὶς ἐξαρτηματικὰς φλεγμονές. Μὲ φωτόλουτρα καὶ οἶνοπνευματικὰ ἐπιθέματα καί, ἀργότερα, μὲ ἡλιοθεραπεία ἢ ὑπερβραχέα κύματα κατορθώνονται σπουδαῖα ἀποτελέσματα. (Παραπέμπομε γιὰ τὶς λεπτομέρειες στὰ γυναικολογικὰ συγγράματα)».

Ὁ ἀπολογισμὸς μας δὲ χρειάζεται, νομίζω, περισσότερα κείμενα γιὰ νὰ εἶναι πει-

στικός. Καλὴ μόνο πίστη χρειάζεται γιὰ νὰ κατανοηθεῖ καὶ νὰ διαλύσει μερικὰς πλάνες, ποὺ δείχνουν πόσο ἀμετακίνητη, — δταν, ἐννοεῖται, δὲν ὑπάρχει πρόθεση, — πόσο ἀπελπιστικὰ ἀμετακίνητη εἶναι ἡ ἑλληνικὴ σκέψη. Μὲ ὄργη φώναξαν πολλοὶ τὸ 1888 ὅτι ἡ δημοτικὴ δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ πλησιάσει τὴν ἐπιστῆμη. Τὸ εἶπαν πολλές φορές ἔπειτα. Τὸ μεταμόρφωσαν σιγὰ-σιγὰ σὲ ἀλήθεια ποὺ δὲ σηκώνει ἀμφισβήτηση. Ἐπρόβαλαν αὐτὴ τὴν «ἀλήθεια» σὲ ὅλες τὶς κρίσιμες στιγμὲς τῶν γλωσσικῶν ἀγῶνων. Μὲ τὴ συνείδηση τὸ ἴδιο ἤσυχη, ἀλλὰ καὶ ὀλωσδιόλου ἀπληροφόρητοι, τὴν προβάλλουν καὶ σήμερα, στὰ 1948, ἔπειτ' ἀπὸ ἐξήντα χρόνια καὶ ἀφοῦ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔκφραση στὴ δημοτικὴ πέρασε πιά ἀπὸ τόσες δοκιμὲς, ἔδωσε τόσα ὑποδειγματικὰ κείμενα, ἔφτασε σ' ἓνα κατόρθωμα ὅπως ἡ «Μαιευτικὴ», κ' ἔχει νὰ ἐπιδείξει ὀλόκληρο λόφο ἀπὸ συνειδητὴ ἐργασία καὶ γόνιμη προετοιμασία! Θλίψη βαραίνει τὴν ψυχὴ σου καὶ πόνος γιὰ τὸν τόπο σου, ποὺ βρίσκεται ἀκόμα σὲ τόση καθυστέρηση. Τόσα δύσκολα, λοιπὸν, τόσο ἀργὰ παίρνουν εἴδηση οἱ πνευματικοὶ μας ἡγέτες γιὰ τὶς μεταβολὰς ποὺ ἔρχονται ἢ μιά ἔπειτ' ἀπὸ τὴν ἄλλη; Τὸ τελευταῖο ὄχυρό τῆς καθαρεύουσας εἶναι φανερό ὅτι οὐσιαστικὰ ἔπεσε. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη, μὲ τὴ δημοτικὴ, γίνεται πῶ φωτεινὴ, πῶ εὐκολονόητη, σὰν σπῆτι ποὺ ἀνοιξε τὰ παράθυρά του κι ἄφησε νὰ ὀρμήσει σὲ ὅλους τοὺς χώρους τοῦ τῶ φῶς κι ὁ καθαρὸς ἀέρας. Βέβαια, θὰ πληροφορηθοῦν κάποτε τὴ μεταβολὴ οἱ πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι καὶ προπάντων οἱ καθαρολόγοι τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Μὰ τότε θὰ γίνῃ τοῦτο ποὺ εἶναι ἀκόμα πῶ θλιβερό: θὰ μάθουν τὴ μεταβολὴ καὶ θὰ πάρουν τὸ πολῦτιμο δίδαγμα ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς φοιτητικῆς νεολαίας γιὰ ἐργασίες σὰν τὴ «Μαιευτικὴ», δηλ. ἀπὸ κεῖ ποὺ πρέπει νὰ προσφέρουν ὄχι νὰ παίρνουν διδάγματα.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

